

**TÜRKİYE'DE BALKANLARA ARTAN AKADEMİK İLGİNİN BİR SONUCU
OLARAK BOŞNAK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**
BOSNIAN LANGUAGE AND LITERATURE PROGRAM AS A RESULT OF
GROWING ACADEMIC INTEREST TO THE BALKANS

ÖMER AKSOY

Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
omeraksoy@trakya.edu.tr

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | ETU Journal of Social Sciences Institute

III/5, Nisan | April 2018, Erzurum

ISSN: 2149-939X

Makale Türü | Article Types : Araştırma Makalesi | Research Article
Geliş Tarihi | Received Date : 16.04.2018
Kabul Tarihi | Accepted Date : 27.04.2018
Sayfa | Pages : 145-153
DOI- : <http://dx.doi.org/10.29157/etusbe.59>

TÜRKİYE'DE BALKANLARA ARTAN AKADEMİK İLGİNİN BİR SONUCU OLARAK BOŞNAK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI

Ömer AKSOY

ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ETÜSBED), C.III S.5, Nisan 2018, Sayfa: 145-153

ÖZET

Türkiye'nin Balkanlara açılan kapısı konumunda olan Edirne'de, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde lisans düzeyinde faaliyet gösteren Boşnak Dili ve Edebiyatı programı hem Türkiye'nin Balkanlardaki stratejik hedefleri, hem de 400 yıldan fazla bir süre aynı devletin ve milletin bir parçası olduğumuz Boşnaklarla olan tarihi, dinî ve kültürel bağların yeniden tesis edilmesi adına mühim bir görev üstlenmektedir. 2007 yılında öğrenci kabulüne başlayan Boşnak Dili ve Edebiyatı programı, 11 yıldır eğitim-öğretime devam etmektedir. Program, Türkiye'nin Balkanlara yönelik gerçekleştirmiş olduğu ekonomik, politik ve askeri açılımların yanında kültürel açılımların önemli bir ayağını temsil etmektedir. Çalışmamızda böyle önemli bir misyonun ifası maksadıyla açılmış olan Boşnak Dili ve Edebiyatı programını müfredat ve stratejik hedefler bağlamında inceleyip Bosna Hersek'te ve dünyanın farklı bölgelerindeki Slavistik bölümlerinin müfredat programlarında yer alan Slav dilleri ve edebiyatları ile alakalı dersleri ve ders içeriklerini kıstas almak suretiyle programın işleyişi ve müfredatı ile alakalı bazı tespitlerde bulunacağız.

Anahtar Kelimeler: Boşnak Dili ve Edebiyatı Programı, Boşnakça, Boşnak Edebiyatı, Bosna Hersek, Slavistik.

BOSNIAN LANGUAGE AND LITERATURE PROGRAM AS A RESULT OF GROWING ACADEMIC INTEREST TO THE BALKANS

ABSTRACT

In Turkey's Edirne, as a door to the Balkans, Bosnian Language and Literature program offering the undergraduate education within the Trakya University Faculty of Literature assumes a significant mission in terms of not only Turkey's strategic goals in the Balkans but also restoration of historical, religious and cultural ties with the Bosniaks that we have been part of the same state and nation for more than 400 years. The Bosnian Language and Literature program, that commenced accepting students in 2007, has been continuing education and teaching for 11 years. The program, besides Turkey's economic, politic and military initiatives towards the Balkans, it also represents an important branch of cultural expansion. In our study, after the examining the Bosnian Language and Literature program, that was initiated with the aim of such an important mission, in the context of the curriculum and strategic objectives, we will make some determinations related to the functioning of the program and the curriculum based on relevant lessons and course content with Slavic languages and literatures in the curriculum of the Slavic departments of Bosnia and Herzegovina and the different parts of the world.

Keywords: Bosnian Language and Literature Program, Bosnian, Bosniak literature, Bosnia and Herzegovina, Slavic.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu’nun bakiyesi olan Bosna Hersek ve Bosnalı Müslümanlar ile Türk toplumu arasında, Osmanlı İmparatorluğu’nun Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında bölgeden tamamen çekilmesi neticesinde, uzun bir dönem yeterli seviyede ilişki kurulamamıştır. Kültürel ilişkiler için de durum benzerdir. Bu süreç, Güney Slavlarının siyasi bir bütünlük içerisinde yaşadığı Yugoslavya’nın 1990’lı yılların hemen başında dağılmasına kadar devam etmiştir. Yugoslavya’nın dağılma sürecinde patlak veren savaş ve Müslümanlara karşı yapılan katliamlar, bir anda Türk toplumu ile bu coğrafya arasında var olan tarihi, dini ve kültürel bağların yeniden hatırlanmasına vesile olmuştur. Bir anda artan ilgiye paralel olarak kamusal ve bilimsel anlamda Balkan coğrafyası ve Boşnaklar ile alakalı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Özellikle Yugoslavya bakiyesi Müslüman Slavlar, bu ilginin merkezinde yer almıştır.

Boşnak Dili ve Edebiyatı Programı

Boşnak Dili ve Edebiyatı programı, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde, Arnavutça ve Yunanca programları ile birlikte Balkan Dilleri ve Edebiyatları bölümüne bağlı bir anabilimdalı olarak 2007 yılında açılmıştır. Açıldığı ilk yıldan itibaren her yıl 20 öğrenci kabul etmiş ve ilk mezunlarını 2011 yılında vermiştir. 2017-2018 yılında programın kontenjanı 30’a çıkarılmış ancak yeterli sayıda öğrenci tarafından tercih edilmeyen programa bu yıl 24 öğrenci kayıt yaptırmıştır. 11 yıldır eğitim-öğretime devam etmektedir. Bölüm, savaş sonrası Bosna Hersek’in bağımsız olmasından sonra geliştirilen ilişkilere paralel olarak Türkler ve Boşnaklar arasında manevi bir köprü vazifesi kurmak ve Boşnakların dili ve edebiyatı üzerine yetişmiş uzman ihtiyacını karşılamak amacıyla öğrenci kabulüne başlamıştır. Aynı şekilde Boşnaklar ve diğer Balkan toplulukları üzerine yetişmiş uzman ihtiyacını karşılama gayesi ile programın devamı olarak Balkan Çalışmaları yüksek lisans ve doktora programları 2015 yılından itibaren öğrenci kabulüne başlamıştır. 2012 yılında eğitim-öğretim müfredatı Bologna sistemine uygun bir biçimde yeniden güncellenmiştir. Günümüzde Boşnak Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı öğrenci kabulünü ve Boşnak dili ve edebiyatına yönelik çalışmalar yapacak uzmanlar yetiştirme gayesi ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Güney Slavlarının yoğun bir şekilde yaşadığı coğrafya veya bu coğrafyada yaşayan topluluklara yönelik yapılan çalışmaları bireysel ve kurumsal çalışmalar olarak iki açıdan değerlendirecek olursak; Yugoslavya’nın dağılmasından bugüne değin geçen çeyrek asırlık zaman diliminde, bireysel anlamda bölge ile alakalı münferit karakterde bilimsel çalışmaların yapılmakta olduğu görülmektedir. Kurumsal anlamda ise bölge ile alakalı çalışmalar yapan birimlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Boşnak Dili ve Edebiyatı programı, Türkiye’deki üniversiteler içerisinde Boşnak dili, edebiyatı, tarihi, dini ve kültürü ile alakalı akademik seviyede eğitim veren ilk ve tek kurumdur. Programın Türkiye genelinde Bosna Hersek ve Boşnakların dili, edebiyatı ve kültürü ile alakalı formel anlamda eğitim veren ilk ve

hâlâ tek kurum olması, üzerinde durulması gereken önemli eksikliklerden ilkidir. Türk kültür ekolojisi olarak tanımladığımız coğrafyanın önemli bir kısmını kapsayan Balkanlar, bir yandan soydaşlarımız olan Türkleri diğer yandan ise Boşnak, Arnavut, Pomak, Torbeş gibi bilhassa Müslüman olmaları ve uzun müddet aynı milletin birer unsuru olarak birlikte yaşadığımız akraba toplulukları içerisinde barındırmaktadır. Balkan halkları ile Türk toplumu arasında var olan ünsiyet, Balkanlara olan coğrafi yakınlığımızdan öte uzun bir sürece dayanan tarihî, dinî ve kültürel bağların bir neticesidir. 20. yüzyılın başlarına değin bu coğrafya, Türk devletinin bir parçası iken, bahsi geçen topluluklar da Türk milletinin aslî birer unsuru konumunda olmuştur. Buna rağmen Türkiye’de Güney Slavları ve Boşnaklar üzerine araştırma yapan uzmanlar yetiştirecek kurumların hâlâ olmayışı mühim bir eksikliktir. Boşnak Dili ve Edebiyatı programı bu noktada önemli bir misyona sahiptir. Diğer bir meselemiz, programın Türkiye’deki Slav araştırmalarının önemli bir şubesi olarak hedeflere ulaşılması noktasında beklentileri ne derece karşıladığıdır.

Boşnak Dili ve Edebiyatı programının kurulma gayeleri içerisinde en önemlisi olarak Boşnak ve Türk toplumu arasındaki maddî-manevî bağları güçlendirmek olduğunu söyleyebiliriz. Programın adını bu gaye belirlemiş olmalı ki, duygusal bir yaklaşımla programın adı *Boşnak Dili ve Edebiyatı* olarak adlandırılmıştır. Boşnak etnonimi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun bölgedeki hâkimiyeti döneminde uzun bir süre bölgede yaşayan Katolik, Ortodoks ve Müslümanları kapsayacak şekilde kullanılmak istenmiştir. Bununla alakalı siyasi çalışmaların yanında Avusturya-Macaristan yöneticileri tarafından çeşitli çalışmalar yapılmıştır.¹ Fakat bu çabalar başarıya ulaşamamış, Boşnak adı sadece bölgede yaşayan Müslümanları adlandırmak için kullanılan bir etnonim olarak kalmıştır. Ortodoks ve Katolikler ise kendilerini Sırp ve Hırvat etnonimleri ile tanımlamışlardır. Bölgede, Avusturya Macaristan hâkimiyeti sonrasında kurulan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı ve Yugoslavya devletleri, Boşnak etnoniminin kullanımına izin vermemiş, bölgede konuşulan dil Sırp-Hırvat dili, bunlara ait edebiyat ise Sırp-Hırvat edebiyatı olarak adlandırılmıştır. Avusturya Macaristan döneminden itibaren bölgede yaşayan Müslümanlar, her ne kadar kendilerini Boşnak olarak adlandırsalar da Yugoslavya’nın dağılmasına değin Boşnak etnonimi sadece edebî ve kültürel anlamda değil, siyasi alanda da kullanılmaktan imtina edilen bir etnik adlandırma olarak kalmıştır. Bosna Savaşı sonrasında ise Boşnak etnonimi sadece bölgede yaşayan Müslümanları tanımlamak için kullanılacak, Bosnalı Müslümanların konuştuğu dilin adı Boşnakça, edebiyatı ise Boşnak edebiyatı olarak adlandırılacaktır.

¹ Boşnak etnonimi kullanımının Bosna Hersek’te yaşayan tüm dinî grupları içerisine alacak şekilde kullanımının yaygınlaştırılması ile alakalı yapılan çalışmalar için bk. Noel Malcolm, **Bosna**, (Çev. Aşkın Karadağlı), OM Yay., İstanbul, 1999, s. 242; Mustafa Imamović, **Historija Bošnjaka**, Bošnjačka Zajednica Kulture Preporod, Sarajevo, 1997, s. 373-383.

Günümüzde Sırp-Hırvat dili, Sırp-Hırvat edebiyatı veyahut da Boşnak dili-Boşnak edebiyatı şeklinde yapacağımız bütün tasnifler belirli oranda hassas politik şartların ve duygusal yaklaşımların bir sonucu olacaktır. Aynı coğrafyada yaşayan insanların kullandığı ve aynı ağız özelliklerine sahip olmasına karşın dinsel aidiyetin bir sonucu olarak farklı dinî terimlerin kullanılmasından başka herhangi bir farklılığı olmayan bir dili ve bu dilde vücuda getirilmiş bir edebiyat geleneğini farklı etnik grupların dili ve edebiyatı şeklinde ayırmak, bilimsel anlamda kurumsallaşmayı da bu ayrımı esas alarak yapmak bilimsel yaklaşımla ne kadar örtüşmektedir? İslamiyet ve Türk kültürünün Boşnak edebiyat geleneğini etkisi altına aldığı, hatta sırf Türk edebiyatının etkisinde teşekkül eden ve uzun bir süre Boşnak entelektüeller tarafından manzum-mensur türlerde çok sayıda eserin vücuda getirildiği Boşnak Klasik Edebiyatının varlığı bilinmektedir.² Buna rağmen bilhassa Avrupa’dan beslenen modern edebiyat, Güney Slavlarının yaşadığı bölgede Müslüman, Ortodoks ve Katolik grupları aynı anda ve benzer şekilde etkisi altına almıştır. Bosna Hersek’in en muhafazakâr bölgelerinden birisi olan Travnik’te doğup büyüyen ve Nobel ödülüne layık görülen yazar Ivo Andrić, eserlerini Boşnakça mı yoksa Sırp-Hırvat dilinde mi yazmıştır? Andrić’i Boşnak edebiyatı mı yoksa Sırp-Hırvat edebiyatı mı içerisinde değerlendireceğiz? Veyahut yine eserleri ile Boşnak edebiyatının en meşhur romancılarından birisi olarak kabul edilen *Derviş ve Ölüm* romanının yazarı Boşnak Meşa Selimoviç neden Sırp tarafından Sırp edebiyatı içerisinde değerlendirilmektedir?

Köklü bir bilimsel geleneğe sahip olan ve Slavistik konusunda dünyada otorite olarak kabul edilen UCL Slavistik ve Doğu Avrupa Araştırmaları bölümü (Universty College London, School of Slavonic and East European Studies) bünyesinde eğitim veren Sırp-Hırvat ve Doğu Avrupa Çalışmaları programında okutulan ders çıktılarında Güney Slav teritoryası olan Bosna Hersek, Sırbistan, Hırvatistan, Karadağ, bölgeleri aynı dilin ve aynı edebî geleneğin içerisinde değerlendirilmekte ve müfredat program bu şekilde hazırlanmaktadır. Karadağ ve Bosna Hersek edebiyatları da Sırp-Hırvat edebiyatı içerisinde okutulmakta ve genel olarak Karadağ, Bosna Hersek, Sırbistan ve Hırvatistan edebiyatları aynı program içerisinde verilmektedir. Esasında Sırp-Hırvat Dili ve Sırp-Hırvat Edebiyatı adlandırması da, farklı bir politik bakış açısının tezahürüdür. Güney Slavlarının yaşadığı bölgede 1930’lu yıllardan itibaren destan derlemeleri yapan Sözlü Kompozisyon Teorisi’nin mucitleri Milmann Parry ve Albert Lord sadece Müslüman destancıardan derlemeler yapmalarına karşın, bu destancıları ve onlardan derledikleri destan metinlerini Sırp-Hırvat Destanları şeklinde adlandırmışlardır.³ Bölgede yaşayan Ortodoks, Katolik ve Müslümanları, bunların

² Fehim Nametak, *Pregled Književnog Stvaranja Bosansko-Hercegovačkih Muslimana na Turskom jeziku*, El Kalem, Sarajevo, 1989, s. 7-9.

³ Albert B. Lord, *Serbo-Croatian Folk Songs*, Columbia University Press, New York, 1951, s. 88-89; Albert Lord’un derleme yaptıkları ve Sırp-Hırvat olarak isimlerini zikrettiği destancıların tamamı Boşnak’tır.

konuştukları dili, bunlara ait kültür ve edebiyatı sadece Sırp-Hırvatlar için olarak tanımlamak, Boşnakları etnik bir topluluk olarak yok saymak da politik bakış açısının ve Yugoslavya döneminin resmi dil-edebiyat politikalarının bir yansımasıdır. Bu dilin ve edebiyat geleneğinin adlandırılması meselesi bir kenara, burada bizim üzerinde durduğumuz husus, bölgede var olan dillerin ve edebî geleneğin politik bakış açılarından bağımsız, taşınmış oldukları benzerlikler ve nüansları da göz önünde bulundurmak kaydıyla aynı çatı altında değerlendirilmesi gerekliliğidir.

Hassas siyasi şartları da tamamen göz ardı etmeksizin aynı edebî alanı ihtiva eden etnik teritoryayı tek bir gelenek içerisinde değerlendirmek bilimsel anlamda bütüncül ve kapsayıcı bir yaklaşım olacaktır. Nitekim Bosna Hersek'te bugün konuşulan resmî dil BHS, yani Boşnak-Sırp-Hırvat dili şeklinde adlandırılmaktadır. Tüm eğitim kurumlarında öğretilen dilin adı budur. Bu noktada Boşnak Dili ve Edebiyatı programının çizdiği sınır politik şartların belirlediği bir sınır olacak ve tam anlamıyla bölgenin dil ve edebiyat geleneğini kapsamayacaktır. Öyle ise bölümün Boşnak-Sırp-Hırvat Dili ve Edebiyatı olarak adlandırılması ve müfredatın bu üç etnik topluluğun dil ve edebiyatlarını ihtiva edecek bir biçimde oluşturulması, bilimsel ve bütüncül yaklaşımla daha çok örtüşecektir kanısındayız.

Programın adlandırılması meselesinden başka program açısından sorun teşkil eden bir diğer durum kaynak eser sıkıntısıdır. Bu durum, alt yapısı oluşturulmadan, duygusal yaklaşımlarla gerçekleşen kurumsallaşmanın sonucu ortaya çıkmış tüm Türkiye'de karşılaşılan yaygın bir problemdir. Sadece Slavların dili, edebiyatı, folkloru, tarihi, dini vb. disiplinler ile ilgili olmak üzere 400.000'den fazla kaynak kitapla büyük bir spesifik kütüphaneyi bünyesinde barındıran Slavistik ve Doğu Avrupa Araştırmaları Bölümü, akademik anlamda kurumsallaşmadan önce nasıl bir yol izlenmesi gerektiği noktasında iyi bir modeldir. Bugün Boşnak Dili ve Edebiyatı öğrencilerinin ve Slav dünyası üzerine araştırma yapmak isteyen akademisyenlerin yararlanabileceği böyle bir kütüphane sadece Edirne'de değil, Türkiye'nin hiçbir üniversitesinde bulunmamaktadır.

Kaynak eser noktasında karşılaşılan bir diğer problem ise bölümde okutulacak Slav dili öğretimi ile alakalı ne Türkçe ne de başka bir dilde hazırlanmış yeterli sayıda kaynağın bulunmamasıdır. Boşnakçanın yabancılara öğretimi konusunda temel eserler niteliğinde kullanılan *Alexander Ronelle'nin Boşnak, Sırp ve Hırvat Grameri*⁴, Alexander, Ronelle ve Elias-Bursac'ın *Boşnakça, Sırpça, Hırvatça Öğretimi için Örnek Metinler ve Alıştırmalar* kitabı⁵, Cevad Jahić ve arkadaşları tarafından

⁴ Alexander, R., *Bosnian, Croatian, Serbian, A Grammar: with sociolinguistic commentary*, Madison: University of Wisconsin Press, Wisconsin, 2006.

⁵ Alexander, R. and Elias-Bursac, E., *Bosnian, Croatian, Serbian, a textbook: with exercises and basic grammar*, Madison: University of Wisconsin Press, Wisconsin, 2005.

hazırlanan *Boşnak Dili Grameri*⁶ gibi eserlerin Türkçeye tercüme edilmesi ya da bölüm öğrencilerinin kullanımı için temin edilmesi elzemdir. Saymış olduğumuz örneklerin dışında Boşnak/Sırp/Hırvat dili ve edebiyatı ile alakalı çok sayıda kaynak eserin bölüm adına kurulacak ve sadece Balkanlarla alakalı kaynakların bulunduğu spesifik bir kütüphaneye temin edilmesi şarttır.

Günümüzde Boşnaklara ve Boşnakça'ya karşı oluşan ilginin başka bir yönünü Türkiye'de yaşayan Boşnak kökenli Türklerin köklerine karşı besledikleri nostaljik hisler ve duygusal bağlarla Boşnak dili ve kültürüne yönelimleri oluşturur. Bosna Hersek ile Türkiye arasında 2015 yılında imzalanan protokol kapsamında *Boşnakça*, 2017-2018 eğitim öğretim yılından itibaren *ortaokullarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır*. *Boşnak kökenli nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde insanlar bu nostaljik hislerin etkisi ile çocuklarını seçmeli olarak müfredatta yer alan Boşnakça dersini seçmeleri yönünde yönlendirmektedir*. Trakya Üniversitesi ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol ile Orta Öğretim 5., 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulan “Yaşayan Diller ve Lehçeler” dersi kapsamında açılan “Seçmeli Boşnakça” dersinde kullanılmak üzere Boşnakça Ders Kitabı, anabilim dalı hocaları tarafından hazırlanmıştır. Bu gelişmeler bölümün prestijini yükseltmekle birlikte bölüme olan rağbetin artmasına ve bölümün öğrenci kalitesinin yükselmesine imkân sağlayacaktır. Ortaokullardaki seçmeli Boşnakça derslerini veren hocaların Bosna Hersek’ten getirilmesi yerine, pedagojik formasyon ile Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmî kurumlarda öğretmenlik yapabilmesi için gerekli şartları sağladıkları takdirde, bu programından mezun olan öğrencilerin, ortaokullardaki Boşnakça derslerine öğretmen olarak atanması hem bölümden mezun olan öğrencilerin istihdam edilmesi noktasında öğrencilere çok büyük bir fırsat sunacak, hem de bölüme olan rağbeti artıracaktır.

Boşnak Dili ve Edebiyatı programının öğrenim ve öğrenci kalitesinin yükseltilmesi adına Mevlana Değişim Programı çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Herhangi bir toplumun dilini ve kültürünü öğrenmenin en etkili yolunun, bu toplumun yaşadığı coğrafyada bulunmak olması düsturundan mühlhem, Bosna Hersek’te protokol imzalanan üniversitelerle yeterli seviyede yapılamayan karşılıklı olarak öğrenci ve öğretim üyesi değişimi teşvik edilmelidir. Bilhassa başarılı öğrencilerin belirli bir süre Bosna Hersek üniversitelerindeki Boşnak dili ve edebiyatı bölümlerinin derslerini takip etmeleri öğrenci ve öğretim kalitesini yükseltecektir. Bu konuda öğretim üyelerinin öğrencileri yönlendirmesi ve programın aktif olarak kullanımı noktasında öğrencileri teşvik etmesi gerekir.

Dil öğrenmenin uzun ve meşakkatli bir süreç olması, dilin yanında bu dil ile vücuda getirilen edebiyata da tam anlamıyla vakıf olunabilmesi, 4 yıllık lisans eğitimini aşan bir çabayı zorunlu kılmaktadır. Programın öğrenci kabulüne

⁶ Dževad Jahić, Senahid Halilović, Ismail Palić, **Gramatika Bosanskoga Jezika**, Dom Štampa, Zenica, 2000.

başladığı ilk yıllarda hazırlık sınıfı ile toplam eğitim süresi 5 yıl iken, sonraki dönemlerde hazırlık sınıfı kaldırılmış ve bölümde eğitim almaya hak kazanan öğrenciler doğrudan birinci sınıftan itibaren öğrenim görmeye başlamışlardır. Öğrencilerin hazırlık sınıfı olmaksızın direkt olarak birinci sınıftan Boşnakça öğrenimine başlamalarının öğretim kalitesini düşürmesi, öğrencilerin yeterli seviyede Boşnak dilini öğrenmeden Boşnak edebiyatı ile karşılaşmaları gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Hele de her kavramın bir cinsiyeti olan ve tüm isim, sıfat ve zamirlerin cinsiyete göre çekimlendiği Slav dillerinin, 4 yıl içerisinde tam anlamıyla o dile hâkim olunacak biçimde öğrenilmesi pek kolay görünmemektedir. Bu sebepten hazırlık sınıfının yeniden açılması ve öğrencilerin, dilbilgisi, sözdizimi, sözcük varlığı, dinleme, konuşma, okuma, yazma, dil becerileri gibi teorik ve uygulamalı olmak üzere sadece Boşnak dili ile alakalı temel derslerden oluşacak hazırlık sınıfından itibaren öğrenim almaya başlamaları, öğretim kalitesinin yükseltilmesi açısından çok daha yararlı olacaktır. Mevcut hoca eksikliğinin doğurduğu sıkıntıları giderme noktasında ise dersler teorik ve uygulama şeklinde açılıp, teorik derslerin öğretim üyeleri ve öğretim görevlileri, uygulama derslerinin ise araştırma görevlileri tarafından verilmesi sağlanabilir.

Müfredatta yer alan dersler ve içerikleri hakkındaki görüşlerimiz, yazımızın en mühim kısmını oluşturmaktadır. Zira programın Türkiye’de tek oluşu, müfredatın hazırlanışı esnasında fikir ayrılıklarının oluşmasına neden teşkil ederken, bu alanda yetişmiş yerli uzman sayısının da sınırlı sayıda olması, programda okutulacak derslerin ve içeriklerinin belirlenmesinde karşılaşılan güçlüklerin temel sebebidir. Dünyanın farklı yerlerinde Slavistik üzerine eğitim veren Boşnak Dili ve Edebiyatı programına muadil olabilecek bölümlerin müfredatları, bu noktada bize yol gösterici olabilir. UCL Slavistik ve Doğu Avrupa Araştırmaları Sırp-Hırvat Dili bölümünde okutulan sadece Sırp-Hırvat Dili dersinin yıllık ders saati 300’dür. Bölümde ilk iki yılın sonunda C2 seviyesinde Boşnak-Sırp-Hırvat dilinin öğretilmesinin ardından ikinci sınıf ikinci dönemden itibaren toplam 150 saatlik *Sırp-Hırvat Edebiyatına Giriş* adı altında Güney Slav edebiyatına genel bir giriş yapılmaktadır. Dersin adı her ne kadar Sırp-Hırvat edebiyatına giriş olsa da ders çıktılarında; *Ders amacı kapsamında öğrenciler, Boşnak/Sırp/Hırvat dilinde yazılan edebi metinleri okumaya ve Sırp, Hırvat ve Boşnak kültürünü ortaçağdan yirminci yüzyıla anlama becerisine sahip olacaklardır.* ifadeleri ile dersin amacı, bölgede yaşayan tüm Slav gruplara ait edebiyat ve kültürün öğrenilmesi şeklinde izah edilmektedir. Bunun yanında bir dönem içerisinde “filoloji ve Slav dilleri ve edebiyatları ile doğrudan veyahut dolaylı olarak alakalı olmak kaydıyla” alan dışı olarak tanımlayabileceğimiz bir ders dil ve edebiyat dersinin yanına eklenmektedir.

Trakya Üniversitesi Boşnak Dili ve Edebiyatı programında okutulan dersleri, UCL Sırp-Hırvat Dili bölümü ile karşılaştırdığımızda dört yıllık eğitim süresince çok az bir krediye sahip olan Boşnak edebiyatı ile alakalı derslerin müfredata konması ve Boşnak grameri ile alakalı derslerin ders saatlerinin artırılması zaruri görülmektedir. Bölgede yaşayan Slavların İslam ve Türk etkisi ile ortaya koydukları

edebî gelenekleri kapsayacak şekilde Osmanlı öncesi Boşnak edebiyatı, klasik Boşnak edebiyatı, Boşnak halk edebiyatı, Boşnak alhamiyado edebiyatı ve modern Boşnak edebiyatı adı altında geçmişten günümüze değin Boşnak edebiyatının tüm dönemlerini ihtiva eden yeni dersler müfredata eklenmelidir. Boşnakların Türk ve İslam etkisi ile vücuda getirdikleri edebiyatları içine alan ve diğer Slav grupların edebî geleneklerinden bağımsız olarak değerlendirilen bu dersler, sadece Boşnaklara mahsus bir edebî geleneği ihtiva edecek şekilde müfredata konabilir. Boşnak Halk Edebiyatı ve Modern Boşnak Edebiyatı dersleri ise bölgede yaşayan diğer Slav grupların edebiyatları ile birlikte değerlendirildikten sonra ders çıktıkları, bütüncül bir biçimde diğer Slav grupları da kapsayacak şekilde oluşturulabilir.

Sonuç

Boşnaklar ile Türkler arasında iyi ilişkiler ile başlayan sürecin kökeni, onların kendi rızaları ile İslam’ı kabulüne dayanır. Hiçbir dayatma söz konusu olmaksızın Boşnaklar, büyük gruplar halinde İslam’ı kabul etmişlerdir. Bu durum, tarih boyunca Boşnaklar ile Türkler arasında güçlü manevî bağların oluşmasında vesile olmuştur. Bölgede Türk hâkimiyetinin sona ermesinden günümüze değin devam eden süreçte, Yugoslavya’nın dağılması neticesinde bağımsızlığını çetin bir mücadelenin sonunda kazanan mazlum millet Boşnaklar ile Türkler arasındaki manevî köprülerin yeniden güçlü bir şekilde kurulması adına gayret içerisine girilmiştir. Türk halkının gönlünde derin bir etki bırakan savaş mağduru bu insanlar ile kültürel münasebetler, tarihe dönük nostaljik hisler ile yeniden kurgulanmaya çalışılmıştır. Boşnak Dili ve Edebiyatı programının açılması ve günümüze değin oldukça rağbet görmesi, Boşnaklar ile olan manevi bağların yeniden tesis edilme sürecinin bir tezahürüdür. Fakat Boşnaklar ile çok eskiye dayanan duygusal bağlarımız, Güney Slav teritoryasının yerel dinamiklerini göz ardı etmemize herhangi bir neden teşkil etmemelidir. Bölgede Müslümanların dışında varlığını sürdüren kadim Slav gruplar, Müslümanlarla birlikte bu yerel dinamiklerin birer parçası durumundadır. Bu bağlamda en azından dil meselesine daha bütüncül yaklaşmak, edebiyat meselesinde ise İslam ve Türk kültürünün etkisi ile bölgedeki yerel unsurlardan müstakil gelişen edebî geleneklerin sınırlarını belirlemek suretiyle yeni bir kronolojik tasnif yapmak gerekecektir. Klasik dönemde Türk ve İslam etkisinde gelişen edebî gelenekleri kendi içerisinde tasnif etmek mümkündür. Diğer taraftan membaı Avrupa olan modern edebî geleneklerin bölgede yaşayan Müslümanların ve diğer dinî grupların edebî geleneklerini aynı oranda etki altına aldığı göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda modern edebiyatı da Boşnak, Sırp ve Hırvat edebî gelenekleri ile birlikte bütüncül bağlamda ele almak gerekir.

Netice itibariyle Balkanlar ve Güney Slav teritoryası ile kadim dönemlere dayanan kültürel ilişkileri belirli bir dönemi içine alacak şekilde duygusal bir bakış açısı ile siyasi sınırların çizdiği çizgiler arasında değerlendirmek bilimsel yaklaşımla örtüşmemektedir. Türk kültür ekolojisi olarak tanımladığımız coğrafya, politik sınırların çok daha ötesindedir. Boşnak Dili ve Edebiyatı programını bu doğrultuda

değerlendirip müfredatta yer alacak dersleri ve içerikleri buna göre belirlemek bilimsel anlamda ve programın ihtiyaçları karşılması noktasında daha etkili olacaktır.

Kaynakça

Alexander, R. - Elias-Bursac, E., **Bosnian, Croatian, Serbian, A Textbook: With Exercises And Basic Grammar**, Madison: University of Wisconsin Press, 2005.

Alexander, R., **Bosnian, Croatian, Serbian, A Grammar: With Sociolinguistic Commentary**, Madison: University of Wisconsin Press, 2006.

Jahić, Dževad- Halilović, Senahid- Palić, Ismail, **Gramatika Bosanskoga Jezika**, Dom Štampa, Zenica, 2000.

Imamović, Mustafa, **Historija Bošnjaka**, Bošnjačka Zajednica Kulture Preporod, Sarajevo, 1997.

Lord, Albert B., **Serbo-Croatian Folk Songs**, Columbia University Press, New York, 1951.

Malcolm, Noel, **Bosna**, (Çev. Aşkın Karadağlı), OM Yay., İstanbul, 1999.

Nametak, Fehim, *Pregled Književnog Stvaranja Bosansko-Hercegovackih Muslimana na Turskom jeziku*, El Kalem, Sarajevo, 1989.

<https://www.ucl.ac.uk/ssees/serbiancroatian-and-east-european-studies-ba-structure> (E.T: 4.4.2018)

<https://www.ucl.ac.uk/ssees/seey1001-serbiancroatian-language-level-1> (E.T: 4.4.2018)

<https://www.ucl.ac.uk/ssees/seey2001-serbiancroatian-level-2a-comprehension> (E.T: 4.4.2018)

<https://balkandilleri.trakya.edu.tr/pages/bosnak-dili-ve-edebiyati-anabilim-dali#.WsxGiS5ubIU> (E.T: 4.4.2018)